

En viktig del i Naturvårdsverkets arbete är att bevara den biologiska mångfalden, däribland landets växt-, svamp- och djurarter samt deras livsmiljöer. Mellan 5 och 10 procent av arterna bedöms vara hotade i betydelsen att deras långsiktiga överlevnad inte anses vara säkrad.

Ett led i bevarandet av arterna och deras livsmiljöer är naturvårdshänsyn inom exempelvis skogs- och jordbruk. Ett annat är skydd av olika naturtyper genom bildande av naturreservat och liknande.

Vissa arter, habitat eller biotoper är dock så hotade eller kräver så speciella åtgärder att deras överlevnad inte kan säkras med dessa hänsyns- och skyddsmetoder.

För dessa upprättar Naturvårdsverket särskilda åtgärdsprogram som redovisar konkreta och specifika skydds- och bevarandeåtgärder.

I programmen finns även information om finansiering och ansvarsfördelning mellan berörda parter.

Programmen är tidsbegränsade och avses därför att förnyas i takt med att nya erfarenheter vinnas. De syftar till att utgöra underlag i första hand för myndigheternas arbete, men kan även användas av organisationer eller enskilda personer som engagerar sig i naturvårdsarbetet.

Naturvårdsverket
i samarbete med
ArtDatabanken
Länsstyrelsen i Skåne län

NATURVÅRDSVERKET FÖRLAG

ISBN 91-620-8069-5.pdf

NATUR
VÅRDS
VERKET

ÅTGÄRDSPROGRAM

för bevarande av

LÖKGRODA

(Pelobates fuscus)

ÅTGÄRDSPROGRAM

för bevarande av

LÖKGRODA

(Pelobates fuscus)

HOTKATEGORI: STARKT HOTAD (EN)

Åtgärdsprogrammet har upprättats av
Per Edenhamn, Sveriges Lantbruksuniversitet
och
Per Sjögren-Gulve, Naturvårdsverket

Åtgärdsprogram nr 26
Gäller under tiden november 2001 – december 2004

Omslagets framsida: Lökgroda,
hane från Jordbroskogen,
Löddeköpinge, Skåne.

Baksida: Lekdamm för lökgroda
vid Smedstorp, Skåne.

Beställningsadress:
Naturvårdsverket
Kundtjänst
106 48 Stockholm
Tfn: 08-698 10 00
Fax: 08-698 15 15
E-post: kundtjanst@environ.se
Internet-hemsida: <http://www.environ.se>

ISBN 91-620-8069-5.pdf
© Naturvårdsverket

Omslagsfoton
Boris Berglund
Redigering och layout
Erland Ljungström/rätt sida

Tryck
Multitryck i Eskilstuna AB, 2002

Upplaga
400 ex

Innehåll

Fastställelse av åtgärdsprogram för lökgroda (<i>Pelobates fuscus</i>)	4
English summary	6
Utbredning och status	9
Ekologi och biologi	9
Orsaker till tillbakagång och hot	11
Mål	14
Vidtagna åtgärder	15
Tillämplig lagstiftning	16
Allmänna rekommendationer för arbete i lökgrodeområden	22
Behov av åtgärder	23
Behov av ny kunskap	26
Genomförande: Prioritering av åtgärder och resursbehov	27
Ekonomi	33
Omprovning av åtgärdsprogrammet	33
Litteratur	34
Bilagor	
1. Karta över tidigare utbredning av lökgroda 1959–1996	37
2. Utbredningskarta för år 1998–1999	38
3. PM om hur handläggning av ärenden rörande svenska groddjur kan ske	39

BESLUT
2001-12-04

Dnr 402-1414-98 NI

Per Sjögren-Gulve
Landmiljöenheten (NI)
Tel 08 - 698 1446
Fax 08 - 698 1042
per.sjogren-gulve@environ.se

Enligt sändlista

Fastställelse av åtgärdsprogram för lökgroda (*Pelobates fuscus*)

Naturvårdsverket beslutar att fastställa bifogade åtgärdsprogram för lökgroda (*Pelobates fuscus*). Programmet har upprättats av Per Edenhamn (SLU) och Per Sjögren-Gulve (Naturvårdsverket) och skall vara vägledande för Naturvårdsverkets och andra aktörers samordnade insatser för artens bevarande under åren 2001 - 2004, varefter programmet omprövas.

Naturvårdsverket har i flera sammanhang, bl.a. handlingsprogrammet "Hotade arter" (1990) och "Aktionsplan för biologisk mångfald" (1995) framhållit vikten av att utarbeta och genomföra åtgärdsprogram för hotade arter och biotoper. I ett sådant program ska bl.a. finnas en beskrivning av artens/biotopens status, utbredning, hotfaktorer, nödvändiga åtgärder för dess bevarande, bedömda kostnader, samt om möjligt även finansieringen.

Lökgrodan är den 26:e arten/biotopen för vilken Naturvårdsverket fastställer ett åtgärdsprogram. Huvudsyftet med programmet är att genom återkommande inventeringar, restaurering och nyanläggning av småvatten, samt uppfödning och utplantering av lökgrodor förbättra artens bevarandestatus. Åtgärderna samordnas mellan olika intressenter, varigenom kunskapen om och förståelsen för arten ökar. Åtgärdsprogrammet har varit på extern remiss där svar erhållits från åtta kommuner, Naturskyddsföreningarna i Skåne respektive Färs, Jordbruksverket, Länsstyrelsen i Skåne län, Sveriges Lantbruksuniversitet och ArtDatabanken.

Sverige har idag ca 70 kända lekvatten för lökgroda, samtliga i Skåne. Förutom Sverige så finns arten endast i Danmark i Skandinavien. Lökgrodan leker relativt tidigt på våren. Lekdamarna ligger ofta relativt öppet vilket möjliggör relativt snabb uppvärmning på våren. Efter leksäsongen är grodorna som regel nedgrävda under dagarna och kommer fram för att jaga och äta på natten. Lökgrodans förekomst är därför koppad till områden med lös, ofta sandig, jord. Lekvattnen är ofta mägergravar och det är inte ovanligt att lek förekommer i permanenta dammar i grustag. Förutom ett varmt vårklimat så behöver dammarna hålla vatten över hela sommaren för att lökgrodeynglen ska kunna genomföra sin utveckling. På grund av lökgrodans lokala utbredning, små lokalpopulationer och populationsminskning under de senaste decennierna är den i Sverige klassificerad som "Starkt hotad" enligt IUCNs nya klassificeringssystem.

Från början av 1960-talet till 1990-talet har lökgrodan gått tillbaka starkt i utbredningsområdet. Förändring av jordbruket med minskning av antalet småvatten, minskade kantzoner längs åkrar i landskapet samt igenväxning kring lökgrodevatten p.g.a. minskad hävd är bidragande orsaker. Vidare har täckdikning och vägbyggande bidragit

till att spridning och genflöde minskat mellan lokala populationer vilket medverkat till populationsminskningar och lokala utdöenden. För artens långsiktiga överlevnad är det viktigt att öka dess numerär, öka antalet småvatten, samt förbindelsen mellan lokalpopulationer, olika lekvattnen och lämpliga sommarområden. Det är även angeläget att dödligheten orsakad av närliggande vägar och inplantering av rovfisk och kräftor i lekvattnen minskar. Idag finns goda förutsättningar för att kombinera forskningsrön med konkreta bevarandeåtgärder i det praktiska naturvårds- och jordbruksarbetet, vilket detta åtgärdsprogram avser att underlätta.

Lökgrodan är fridlyst i Sverige sedan 1985. Arten är upptagen på Bernkonventionens bilaga 2 över strikt skyddade arter, och i EU:s habitatdirektivs (92/43/EEG) bilaga 4 (djur- och växtarter av gemenskapsintresse som kräver noggrant skydd). Fastställandet av detta åtgärdsprogram är ett led i ambitionen att säkerställa överlevanden för lökgrodan och de andra skyddsvärda arter som förekommer i samma miljö. Det är Naturvårdsverkets förhoppning att programmet skall stimulera till engagemang och konkreta åtgärder på regional och lokal nivå, så att lökgrodan även kan återetablera sig på platser där den försvunnit.

För Naturvårdsverket

Björn Risinger

Per Sjögen Gulve

Sändlista

Miljödepartementet
Jordbruksdepartementet
Försvarmakten: Generalläkarens tillsynssektion
Jordbruksverket
Skogsstyrelsen
Skogsvårdsstyrelsen i Södra Götaland
Länsstyrelsen i Skåne län (4 ex)
Vägverket
Berörda kommuner (Kävlinge, Landskrona, Lomma, Lund, Malmö, Simrishamn, Sjöbo, Skurup, Stafanstorp, Svedala, Tomelilla, Trelleborg, Vellinge, Ystad)
Södra Skogsägarna
Lantbrukarnas Riksförbund
Hushållningssällskapet
ArtDatabanken
Centrum för Biologisk Mångfald
Sveriges Geologiska Undersökning
Naturhistoriska Riksmuseet
Svenska Naturskyddsföreningen
WWF (2 ex)
Sveriges Herpetologiska Riksförening
Naturskyddsföreningarna i Skåne, Färs resp. Svedala
Lars Håkansson, Svedala
Per Edenhamn (2 ex), Boris Berglund (2 ex), Linda Birkedal, Christina Dahlberg, Christer Brönmark,
Per Nyström, Jan Pröjts, Claes Andréén (2 ex), Ragnar Ejde, Ingemar Ahlén, Tove Hels (Danmark)

Kopia:

Gd-pärm, EU-pärm, NI, Nv, Nf, No, Ns, PSG, LB, AL, TL, MW

Action plan

for the conservation of

Spadefoot toad (*Pelobates fuscus*)

English summary

The spadefoot toad (*Pelobates fuscus*) occurs in western and central Europe, except Britain and high-altitude regions, and eastwards as far as Estonia in the north, the Ural Mountains, and the Aral Sea in the south. In Sweden, it had been recorded from 427 Swedish localities in total until the 1960s, all in southern and southwestern Scania (56°N). The spadefoot toad diminished rapidly from the 1960s through the 1990s, probably due to the intensification of agriculture and extensive destruction or elimination of ponds in the landscape. In the late 1990s ca. 70 ponds were inhabited by the species, and the Swedish population numbered 400–850 adults. Because of its sharp decline, the few local populations many of which are critically small, the spadefoot toad was classified as “Critically endangered” (CR) in 1996, and is categorised as “Endangered” (EN) today (Gärdenfors 2000).

The spadefoot toad reproduces in permanent ponds, less than 1 ha in size and situated at fairly open sites in the agricultural landscape. Breeding occurs in April–May. Depending on the breeding phenology, the 7–11 cm long larvae metamorphose in late July–September. In years with unusually cold spring or summer weather, larvae may overwinter in the pond. Grazing prevents breeding ponds from becoming overgrown and, thus, conservation-oriented agri-environmental schemes are important for habitat management. The species is vulnerable to draining and/or filling of ponds, predation by introduced fish and crayfish, and has also been negatively affected by building of roads, urbanisation, and afforestation of pastures and meadows using spruce.

Action plan objectives

The short-term objective is that viable local populations of the spadefoot toad occur at least at 75 breeding ponds in the present-

day six regions in Scania (see Berglund 1998), with a total of ca. 1500 calling males in 2005. Its conservation status has improved due to more suitable habitat being available for the species through restoration, and much greater consideration of the species in the agriculture. The Swedish population has been strengthened by spadefoot toads raised in captivity that have been supplemented to small local populations and used in species (re)introductions at suitable localities.

The long-term objective is that by 2020, the Swedish spadefoot toad population has increased and now has viable populations at ca. 150 breeding ponds with more than 4000 calling males throughout eight geographic regions in Scania. Through dispersal and introduction at certain selected ponds, the species has colonised some suitable areas east and northeast of its main range in Scania.

Planned actions

- Farmers and managers (e.g. within municipalities, county boards of government, agriculture NGOs) will be informed about the action plan, the spadefoot toad's ecology and habitat requirements, applicable legislation, and what considerations need to be taken to preserve the species.
- Protected areas are and will be designated to protect the species. Four already exist, and an additional three protected and specially managed areas will be secured. Spadefoot toad home ranges probably extend into additional protected areas. In all, presently three preSCI and two SPA areas (designated according to the EU directives 92/43/EEG and 79/409/EEG, respectively) are used by the spadefoot toad.
- Construction and/or restoration of ponds at appropriate locations will continue to provide for population connectivity at landscape and local levels, and for recolonisation of suitable but presently vacant areas. Specific actions, led by the Scania County Government Board in cooperation with local experts, municipalities, landowners and NGOs, are listed for 16 valuable areas.
- When funding is approved for habitat or pond restoration and management, it is recommended that contracts or agreements

are signed that specify what is required to maintain the habitat/pond suitable for amphibians.

- Captive rearing of spadefoot toad juveniles and introduction of them at suitable localities will occur during 2002–2003 to strengthen small populations and to facilitate (re)colonisation of vacant but suitable localities.
- Recurring censuses of the entire Swedish spadefoot toad population will be carried out to monitor the species' status and response to conservation actions and other changes in the environment. The next inventory of the entire Swedish population is due in 2004.
- Strategic conservation plans of municipalities shall be updated before yr 2004 to include recent information and special considerations of amphibians in the strategic planning. Also, management plans for protected areas should, when revised, consider management and actions that will help increase the viability of the spadefoot toad at local and landscape levels.
- The County Government Board of Scania, the Swedish EPA and the Swedish National Road Administration will cooperate to actively reduce negative effects of roads on spadefoot toad populations.
- Grazing of grassland and meadows, and recurrent clearance of shading vegetation along the southern shorelines of ponds, within spadefoot toad areas are important measures for maintaining suitable habitat and keeping breeding ponds from becoming overgrown.
- The actions taken will be reviewed and evaluated on a yearly basis. In yr 2004–2005 the action plan will be evaluated and reconsidered.

Budget

The proposed budget for fully implementing the action plan during 2002–2004 amounts to 580 000 SEK (ca. 36 950 GBP or 60 990 EUR), plus costs for the protected areas. Funding of measures are also contributed by WWF-Sweden and, indirectly, by the EU agri-environmental programme (through the Scania County Government Board).

Utbredning och status

Under 1900-talets första hälft var lökgrodan fläckvis känd från hela sydvästra Skåne, med en nordostlig begränsning från Helsingborgstrakten, Söderåsens sydvästsida, längs Vombsänkan till Fyledalen. Den var funnen utmed både syd- och Öresundskusten (bilaga 1). Nuvarande utbredning är betydligt reducerad och sträcker sig fläckvis från Landskrona i nordväst, Käseberga i sydost till Oxie i sydväst (bilaga 2). Arten hotklassificerades som "akut hotad" 1996 (Ahlén & Tjernberg 1996), är idag "starkt hotad" (Gärdenfors 2000) och fridlyst sedan 1985.

Antalet lokaler med spelande lökgroda har minskat mellan 1960 och 1975 (Berglund 1976). Sammanlagt har arten noterats från 427 olika lokaler. Genom den kraftiga minskningen under 1960-till 1980-talen hittades bara 56 lokaler och sammanlagt ca 400–850 vuxna djur 1993–1996 (Berglund 1998). Dessa hyser i de flesta fall små populationer och är mer eller mindre isolerade från varandra.

Arten har även minskat kraftigt i Danmark och övriga delar av västra Europa. Kunskap om status och tätheter saknas till stor del för östra Europa (Corbett 1989). Utbredningen omfattar låglandsområden i västra, centrala och östra Europa, österut till Uralbergen, Kirgistäppen och Aralsjön. Utbredningen sträcker sig norrut till Danmark, Skåne, södra Estland och österut i Ryssland.

Ekologi och biologi

Lökgrodan är som vuxen ca 5–7 cm lång och har fått sitt namn av det lökdoftande sekret som huden utsöndrar när grodan blir orolig. Arten reproducerar sig i vatten men födosöker på land, liksom de flesta groddjur. Leken sker i småvatten från mitten av april till mitten av maj, ofta i mörkelgravar och inte sällan i dammar i övergivna täkter. Könskvoten i europeiska populationer varierar mellan 0,8 och 3,2 hanar / hona i olika studier och mellan år (Nöllert 1990, Tove Hels muntligen). Rommen deponeras i band vanligen på vattenvegetationen och äggen kläcks efter ca en vecka. En hona kan lägga mellan 800 och 4000 ägg (Hels 1999, B. Berglund, opubl.

data). Ägg- och yngelutveckling är temperaturberoende och metamorfos kan ske från slutet av juli till sent i september. Vissa år kan ett större antal larver övervintra som yngel. Ynglen blir stora (ofta 10–11 cm långa) och de nymetamorfoserade smågrodorna är större (ca 30 mm) än de flesta andra svenska stjärtlösa groddjurens.

Efter lektiden respektive yngelstadiet lever grodorna på land. De är oftast nedgrävda dagtid, och jagar insekter och andra ryggradslösa djur nattetid. Fuktig luft och nederbörd ökar aktiviteten. I oktober–november påbörjas vintervilan och avslutas i slutet av mars, början av april. Djuren ligger nedgrävda på 0,7 till 1,5 meters djup (Kowalewski 1974).

Ägg- och yngelstadier är utsatta för predation från fisk, vattensalamandrar, kräftor och vatteninsekter. Av dessa är fisk troligen den allvarligaste predatoren och kan helt eliminera reproduktionen hos groddjur. Kräftors betydelse är dåligt undersökt, men höga tätheter av kräftor bidrar sannolikt till en hög predation på ägg och yngel, möjligen även på vuxna grodor under leken. Även fåglar (häger, stork, kattuggla, skrattmås och änder) kan fånga lökgrodor i olika livsstadier.

Lökgrodan föredrar näringsrika småvatten, men uppvisar stor variation i val av lekvatten. Då arten har en lång yngelutveckling och ynglen även kan övervintra krävs att vattnen inte torkar ut under sommaren. Rommen läggs ofta bland tät vattenvegetation, ofta vattensmöja (Strijbosch 1979).

Lökgrodan är typisk för jordbrukslandskapet. Den finns i åkermark, betesmark och andra områden med tunt vegetationstäck, t.ex. täktområden. Eftersom grodorna gräver ner sig krävs sandiga eller lätta jordar, gärna med viss störning av vegetationstäck. En kornstorlek på en halv till tre millimeter, dvs. sand, föredras. Vissa uppgifter gör gällande att de inte kan gräva sig under en eventuell plogsula, dvs. den hårda yta som kan bildas i botten på plogfåran.

Genom analys av demografiska modeller har Hels (1999) visat att förutom betydelsen av lyckad reproduktion så har överlevnaden bland juvenila lökgrodor (från metamorfos till deras första reproduktion) central betydelse för populationernas livskraft. För en så pass hotad art som lökgrodan är det viktigt att både värna om vuxna djur och verka för lyckad reproduktion, men sådana insatser kan bli praktiskt taget verkningslösa om inte juvenilernas överlevnad är tillräcklig. Det är t.ex. viktigt att det finns bra övervintringsplatser,

vandringsvägar (till och från lekvatten, sommaruppehålls- och övervintringsplatser), födosöksmiljöer och gömställen. Trafikerade vägar orsakar väsentligt ökad dödlighet bland lökgrodorna, särskilt hos juveniler (Hels 1999).

Lökgrodan har en begränsad spridningsförmåga. Sommarmiljön är ofta inom 5–600 m från dammen, medan övervintringsplatser kan finnas på upp till ca 2 km avstånd från lekvattnet (Nöllert 1970, Munk Nielsen & Dige 1995, Hels 1999, B. Berglund, opubl. data).

Orsaker till tillbakagång och hot

Orsakerna till den kraftiga nedgången är delvis okända. Nedan följer hot och möjliga hot mot lökgrador. Den kraftiga tillbakagången i t.ex. betesområdena i Baldringe-området är svårförklarlig med dagens kunskap.

Småvatten

Många lekvatten har helt eller delvis förstörts genom igenfyllning och dumpning. Vatten har även torrlagts genom dikning eller täckdikning i omgivningen. Igenväxningen på grund av övergödning har lett till ökad uttorkningsrisk i flera vatten. Genom ökat medvetande hos markägare och allmänhet på senare år har hotet mot småvatten minskat. Biotopskyddet (7 kapitlet 11 § miljöbalken) ger nu skydd för denna biotop i jordbruksmark, och även 8 kapitlet 1a § artskyddsförordningen är tillämplig.

Fisk

Fiskförekomst påverkar lökgradereproduktionen negativt och lökgrador undviker vatten med fiskförekomst. De flesta arter av fisk kan äta av ägg och yngel. Synnerliga skäl talar därför emot att tillstånd för utplantering av fisk ges i aktiva eller möjliga grodvatten (t.ex. 8 kapitlet 1a § artskyddsförordningen). Då utplantering av fisk troligen sker och har skett även utan tillstånd, bör information ges till markägare och allmänhet om de negativa effekterna av fiskutsättning i tidigare fiskfria vatten.

Kräftor

Kräftor äter ägg och yngel av de flesta groddjur (Axelsson m.fl. 1997). Effekten av kräftor på lökgrodor under naturliga förhållanden är ej helt klarlagd (Lardner & Sidenmark 1996). Experiment har visat att vegetationsstrukturen har stor betydelse för grodyngels predationsrisk. Då kräftor är allätare kan deras betning leda till minskad vegetation och därmed ökad predationsrisk för rom och yngel. I dammar iordningställda för kräftutplantering, genom utläggning av sten, tegelrör, m.m. tillsammans med höjning av vattenståndet, minskade mängden vattenvegetation. I Lunnarp utplanterades kräftor i en täktdamm med reproduktion av lökgroda, med kraftigt minskad lökgrodereproduktion och -population som följd. Eftersom kraftigt negativa effekter noterats bör idag tillstånd till kräftutplantering i lökgrodevatten ej ges (8 kapitlet 1a § artskyddsförordningen). Tillstånd bör ej heller beviljas i närheten av nu nyttjade lekvatten, då kräftor kan sprida sig vid högvatten.

Igenplantering

Igenplantering av tidigare öppna åker- och betesmarker har förstört flera lekvatten. En uppväxande skog, både gran och löv, ger på sikt en skuggning av lekvattnet och en olämplig landmiljö. Arten är beroende av exponerad jord (framför allt sand) för att kunna gräva ned sig.

Tamänder och gäss

Hållande av tamänder och gäss påverkar vattenkvaliteten negativt genom övergödning. Samma negativa påverkan kan ske genom utfodring och därmed ansamling av vilda änder. Tamänder och gäss kan också utgöra ett hot mot rommen. De negativa effekterna är troligen beroende av tätheten på änder och gäss.

Bebyggelse

Den kraftigt ökade bebyggelsen i sydvästra Skåne har haft negativa effekter. Småvatten har försvunnit vid bebyggelsen och annan sammanhängande exploatering.

Trafik

Den ökade bebyggelsen har medfört fler vägar och ökad trafik. Många lökgrodor förolyckas på vägarna till och från lekvatten. Vägar blir ofta attraktiva födosöksplatser för grodorna vilket leder till en ökad dödlighet, särskilt för unga lökgrodor (Hels 1999; jämför Fahrig m.fl. 1995).

Jordbruk

Lökgrodan fanns tidigare till stor del i åkerlandskapet men har minskat kraftigt. Lövgrodan som huvudsakligen finns i betesmarksområden har inte minskat i antal på detta sätt, vilket indikerar att orsaker bidragande till nedgången kan finnas i jordbrukets moderna metoder. Trots detta så bidrar markbearbetningen inom jordbruket troligen också till att lökgrodan trivs i vissa områden.

Misstankar finns att nedgrävda lökgrodor kan skadas vid jordbearbetning, både vid harvning och plöjning. Möjligen klarar sig grodorna bättre i lättare jordar, där de ligger djupare. Plöjning och harvning av åkrar nattetid, som ökat allt mer under 1980–1990-talen, medför troligen att lökgrodor körs över. Både tidpunkt på säsongen och tidpunkt på dygnet när åtgärderna utförs, påverkar risken för att grodor skall förolyckas. Likaså kan minskade kantzoner gentemot åkrar och täckdikning ha inneburit förlust av livsmiljöer för lökgrodan. Betydelsen av dessa faktorer är dåligt kända, liksom eventuell inverkan av bekämpningsmedel.

Miljögifter

Groddjur, både ägg, yngel och vuxna grodor, är känsliga för miljögifter. Dumpning av giftigt material i grodvatten har förekommit. Biotopskyddets omfattande av småvatten samt en ökad försiktighet vid spridning av bekämpningsmedel (mindre giftmängder och bredare skyddszoner) och nya mindre giftiga preparat har i dagsläget troligen minskat detta hot.

Fragmentering

Dagens utbredningsmönster karakteriseras av några (ca sex) långt åtskilda grupper av nyttjade lekvatten, samt enskilda lokaler (Berglund 1998). Risken för att lokala försvinnanden ej kan kompenseras med en naturlig kolonisering är mycket stor. En sådan utveck-

ling bör motverkas, genom att samtliga kvarvarande lekvatten bevaras och att antalet lämpliga lekvatten ökas inom respektive delområde.

Genetisk variation

Det finns inga studier genomförda av genetisk variation eller inavel bland nordliga lökgrodepopulationer.

Mål

Kortsiktigt mål

- Att erhålla livskraftiga populationer av lökgroda, med minst 75 lekvatten och ca 1500 spelande hannar fördelade på sex delområden (se Berglund 1998) år 2005. Överlevnaden säkras genom att förekomsten av för arten lämpliga terrestra och akvatiska miljöer ökas genom restaurering och nyskapande, ökad hänsyn i åkerbruket, samt att lökgrodor föds upp för att planteras ut på lämpliga platser. Populationsstorlekarna och antal lekvatten har ökat i jämförelse med idag och minskat risken för slumpmässiga lokala utdöenden samt ökat artens kolonisationsmöjligheter.

Långsiktigt mål

- I ett längre tidsperspektiv (ca år 2020) har arten genom sin ökning och spridning (möjliggjort genom biotopförbättringar) etablerat sig vid ca 150 lekvatten med livskraftiga populationer och mer än 4000 spelande hannar i minst åtta delområden. Genom naturlig spridning och utvalda introduktioner har lökgrodan koloniserat lämpliga områden åt ost och nordost i Skåne.

Vidtagna åtgärder

Restaurering och nyskapade av vatten

Sedan vintern 1989 har ca 100 småvatten grävts eller restaurerats för att åter- och nyskapa lekvatten för groddjur, huvudsakligen i områden med lövgroda, klockgroda och lökgroda. Dessutom har två vatten rotenonbehandlats för att eliminera introducerad fisk. Restaurering eller nyskapande av lekvatten har utförts i följande lökgrodeområden: Tryde, Högaborg, N Skabersjö, Häljarp, vid Munkeback NO Häljarp, Frihult, Baldringe och Lunnarp.

Dessutom har röjningar av skuggande träd och buskvegetation gjorts vid fyra dammar vid Löddesborg, ett vatten vid Käglinge, ett vatten vid Häljarp och 4 mangelgravar vid Munkeback NO Häljarp.

Inventering

Hela den svenska utbredningen inventerades 1993–1996 (Berglund 1998) och 1998–1999 (Berglund 1999), varvid antalet spelande hanar uppskattades. Inventeringar har också gjorts i västra Skåne av Ekologgruppen (2000). En dramatisk nedgång i antal nyttjade lekvatten kunde konstateras 1996 och ett antal möjliga orsaker till nedgången presenterades. Trots en noggrann inventering kan lökgrodan på grund av sitt lågmälda spel vara förbisedd i vissa vatten. Detta gör att även närliggande och troliga lekvatten inom utbredningsområdet bör skyddas.

Skyddade områden

Idag är två av de nu nyttjade lökgrodelokalerna inom naturreservat: naturreservaten Klingavälsåns dalgång i Lunds kommun (PF81-005, Vombs ängar) respektive Högaborg i Tomelilla kommun (PF70-019, Tomelilla flygplats). Lokalerna vid Ingeltorps mosse (ny lokal 2001) och Kåsebergaåsen-Hammarsbackar (PF86-094, Kåseberga - Margretevall) i Ystads kommun är belägna inom naturvårdsområdet. Reservat med restaurerade och nyskapade småvatten för lökgroda bildas under 2002 i Tryde (Tomelilla kommun) och troligen vid Allehem (Smedstorp i Tomelilla kommun). Några andra reservat gränsar till lokaler och kan möjligen utgöra delar av lökgrodans landmiljö: Högestads mosse i Ystads kommun, Navröd i Sjöbo kom-

mun, Klingavälsåns dalgång i Lunds och Sjöbo kommuner, Löddeåns mynning (norra delen) i Kävlinge kommun, samt Salvikens strandängar i Kävlinge kommun.

Lökgroda förekommer inom följande Natura 2000-områden: preSCI (habitatdirektivet): SE0430113 Revingefältet (Lunds kommun; PF81-077, PF81-002 och PF81-003), SE0430131 Vombs Norregård (Lunds kommun; PF81-005), samt SE0430093 Sandhammaren-Kåseberga (Ystads kommun; PF86-094): SPA-områden (fågeldirektivet): SE0430087 Klingavälsån (Lunds kommun; PF81-005), och SE0430088 Sandhammaren (Ystads kommun) (PF86-094). Dessa områden utgör riksintressen enligt miljöbalken från den 1 juli 2001.

Tidigare förtecknade områden av riksintresse för naturvård som berörs av lökrodans utbredning är (områdets kodnr inom parentes): Kåsebergaåsen (M:N42), Sjöbo Ora-Fyledalen (M:N39/L:N44a), Klingavälsån (M:N30), Hardeberga-S Sandby-Dalby (M:N32), Backlandskapet söder om Romeleåsen (M:N33), Kuststräckan Häljarp (M:N10a), samt Saxån-Braån (M:N8).

Tillämplig lagstiftning

Nedan följer en översiktlig lista på den viktigaste lagstiftning m.m. som reglerar verksamhet som kan påverka lökrodepopulationer:

- 2 kapitlet i miljöbalken innehåller s.k. allmänna hänsynsregler som anger vad som gäller direkt för var och en som skall bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan medföra skada på miljön, bl.a. skall en sådan plats väljas som är lämplig med hänsyn till bevarandet av den biologiska mångfalden. 2 kap skall också tillämpas av myndigheter vid prövning av frågor om tillåtlighet, tillstånd, godkännande och dispens enligt miljöbalken. Detta blir således aktuellt t.ex. vid prövning av tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt 9 kapitlet och förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Dessa innehåller bestämmelser om verksamheter som kan påverka bl.a. vattenmiljön genom föroreningar.
- 2 kapitlet skall också användas vid prövning av vattenverk-

samhet enligt 11 kap miljöbalken, bl.a. markavvattning, dikning och bortledning av vatten i vattenområden. Se även 5 § samt bilaga i förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m. där det anges i vilka områden som markavvattning är förbjuden.

- 3 och 4 kap i miljöbalken behandlar områden av riksintresse. Bestämmelserna är inte direkta skyddsbestämmelser utan skall tillämpas av myndigheter som fattar beslut i olika ärenden. 1 kap 2 § i miljöbalken anger exakt när bestämmelserna skall tillämpas, bl.a. vid prövning av frågor enligt väglagen och plan- och bygglagen. Särskilt genom kopplingen till andra lagar får bestämmelserna i 3 och 4 kap sin betydelse för miljöskyddet. Genom ändringar i 4 kap 1 och 8 §§ utgör nu alla områden som förtecknats enligt 7 kap 28 a § (Natura 2000-områden) riksintresseområden. Detta innebär att exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om det inte möter något hinder enligt kapitlet, bl.a. krävs tillstånd enligt 7 kap 27 § för att exploatering av dessa områden skall få komma till stånd. Dessutom krävs att det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.
- 7 kapitlet miljöbalken innehåller bestämmelser för skydd av områden, se särskilt 7 kap 11 § om biotopskyddsområden och 7 kap 12 § om djur- och växtskyddsområden. Se även 5–8 §§ och bilaga 1–2 förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken. Genom dessa skyddas bl.a. småvatten och våtmarker i jordbruksmark som biotopskydd. Av intresse är också Skogsstyrelsens allmänna råd till 7 kap 11 § miljöbalken (SKSFS 2000:1).
- Enligt en ny bestämmelse i 7 kap 28 a § krävs det tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som har förtecknats enligt 27 § och bör beredas skydd enligt bl.a. EUs habitatdirektiv, s.k. Natura 2000-områden. Även områden som av regeringen föreslagits som Natura 2000-områden omfattas. Områdena väljs ut bl.a. för att de är livsmiljöer som rent allmänt behöver skyddas eller för arter som anges i direktivets bilagor (främst annex 2). Lista på områdena finns på Naturvårdsverkets webbplats.

- 7 kapitlet miljöbalken innehåller även bestämmelser om strandskydd (13–18 §§). I och med införandet av miljöbalken har växt- och djurlivet fått ett ökat skydd i strandskyddsbestämmelserna. Om en åtgärd avsevärt försämrar livsvillkoren för djur- och växtarter är den förbjuden. Det går att ansöka om dispens från förbudet men dispens får inte medges om åtgärden påverkar de biologiska värdena på ett icke acceptabelt sätt.
- 8 kapitlet miljöbalken innehåller bestämmelser om hur myndigheter får föreskriva om att arter skall skyddas. De för grodan viktigaste bestämmelserna finns i 1a § artskyddsförordningen (1998:179) som innehåller bestämmelser om fridlysning av arter. Efter den ändring som trädde i kraft den 1 juli 2001 (2001:447) är det förbjudet, för arter markerade med N eller n i bilagan till förordningen, dvs. även lökgrodan att
 - avsiktligt fånga eller döda den,
 - avsiktligt störa den, särskilt under parnings- uppfödning- och övervintringstider,
 - skada eller förstöra dess fortplantningsområden eller viloplats.

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.

Bestämmelsen har tillkommit som en direkt följd av de krav som ställs på Sverige genom EUs art- och habitatdirektiv (92/43/EEC). Direktivet skall användas när man tolkar de svenska artskyddsbestämmelserna. Det kan därför vara bra att ha det tillgängligt (se <http://europa.eu.int/eur-lex/sv/index.html>).

- Se även Naturvårdsverkets föreskrifter om artskydd (NFS 1999:7, ändrad genom NFS 1999:12). För närvarande (november 2001) är de inte uppdaterade till ovan nämnda ändringar i artskyddsförordningen. Undantagen omfattar ej lökgrodan.
- 12 kapitlet 6 § miljöbalken och förordningen (1998:904) om täkter och anmälan för samråd innehåller bestämmelser om samrådsskyldighet för åtgärder som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön och för s.k. samrådsområden.
- Straffbestämmelser till artskyddsbestämmelserna m.m. finns i

29 kap miljöbalken. Se särskilt 4 § och 8 § punkterna 3, 4, 9 och 16.

- Skogsvårdslagen (1979:429) och skogsvårdsförordningen (1993:1096), Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen (SKSFS 1998:5 och 1998:7) innehåller bestämmelser av intresse.
- Fiskelagen (1993:787) och förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen innehåller bl.a. bestämmelser om utplantering av fisk och kräftor, se 2 kap 16 § i förordningen.

Verksamheter och åtgärder som skall prövas av länsstyrelsen

Följande verksamheter och åtgärder skall prövas av länsstyrelsen innan de utförs:

- fiskutplantering,
- kräftutplantering,
- verksamheter och åtgärder i småvatten, t.ex. dikning, schaktning eller fyllning,
- markavvattning/dikning,
- byggande, vägbyggen och annan exploatering
- viltvatten,
- bevattning där vatten tas från lökgrodelokal (bortledande av vatten prövas av miljödomstol, markavvattning vanligen av länsstyrelsen),
- verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde som förtecknats för att det skall ingå i Natura 2000 enligt 28–29 §§ miljöbalken, om verksamheten eller åtgärden inte tillstånds- eller dispensprövas enligt andra bestämmelser i miljöbalken.

Kommentarer

Utplantering av rovfisk och kräftor i lökgrudevatten orsakar kraftigt ökad dödlighet hos grodorna och deras avkomma och ska där-

för undvikas (jfr 1 a § i artskyddsförordningen avseende förbud mot att skada eller förstöra fortplantningsområden/viloplats). Sådan utplantering bör också undvikas i vatten i anslutning till kända lekvatten för lökgroda. Exempelvis i Lunnarp inplanterades kräftor i ett lekvatten för lökgroda, med reproduktionsmisslyckanden och kraftig populationsminskning som följd. Frånvaro av rovfisk och kräftor gynnar samtliga hotade groddjur och underlättar återgång till gynnsam bevarandestatus.

Alla verksamheter eller åtgärder som förändrar småvatten skall prövas av länsstyrelsen. Det gäller såväl dikning och igenfyllning som uppdämning och urgrävning. Som framgår ovan finns mycket starka skäl att inte tillåta förändringar som försämrar vattentillgången i ett vatten, t.ex. igenfyllning och dikning. När tillstånd lämnas till åtgärder t.ex. restaurering, bör beaktas att större småvatten kan få ett sämre lokalklimat för grodor på grund av senare uppvärmning på våren.

Dikning inom ett område kan få effekter även för ej direkt påverkade vatten genom ändrad vattenföring och ändrade grundvattennivåer. Ett generellt förbud mot markavvattning gäller i hela södra Sverige (jfr 11 kap 14 § miljöbalken och 5 § förordningen om vattenverksamhet) och skall fortsättningsvis således konsekvent tillämpas även inom lökgrodeområdena.

Andra typer av exploatering, såsom vägbyggnad och bebyggelse, bör undvikas i lökgrodeområden. För denna typ av verksamheter skall om det behövs en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ingå som underlag i samrådshandlingarna (jfr 8 § förordningen om täkter och anmälan för samråd). Både risken för negativ påverkan på lekvatten och störning av potentiella vandringsvägar bör beaktas. Möjligheter att undvika negativa effekter vid kända vandringsvägar för lökgrodor över vägar bör nyttjas, t.ex. genom faunatunnlar.

Om viltvatten anläggs i området, bör de ha grunda solexponerade delar, där ett bra lokalklimat kan erhållas. Rovfisk och kräftor bör inte planteras in. För vattenuttag till bevattning, som påverkar flödet i ytvatten respektive grundvattennivån, krävs tillstånd från miljödomstol, jfr 11 kap miljöbalken.

Verksamheter och åtgärder som vanligen skall prövas av länsstyrelsen

Följande verksamheter och åtgärder i områden med lökgroda skall vanligen anmälas för samråd enligt 12 kap 6 § miljöbalken och förordningen (1998:904) om täkter och anmälan för samråd hos länsstyrelsen innan de utförs:

- Förändrad markanvändning av naturbetesmarker.
- Skogsplantering.
- Omställning av åker till skog eller annat.

Kommentarer

Naturbetesmarker invid lökgrodelokaler bör ej omföras vare sig till skog eller åker. Sådan omföring omfattas av samrådsplikt enligt 12 kap 6 § miljöbalken. Om området omfattas av biotopskydd får inte bedrivas verksamhet eller vidtas åtgärd som kan skada naturmiljön (7 kap 11 § miljöbalken).

Lökgroda missgynnas av igenplantering, som därför ej bör tillåtas i anslutning till lekvatten. Skuggande träd ger en senare uppvärmning av vattnet på våren.

Avverkningsanmälningar i och i direkt anslutning till planerade naturreservat, område av riksintresse för naturvård eller område omfattat av myrskyddsplanen bör kommuniceras med länsstyrelsen för samråd. I samband med avverkningsanmälan skall planerad hänsyn till naturvården redovisas (jfr 14 § skogsvårdslagen och skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen, SKSFS 1998:7). Vid myndighetens hantering av anmälan bör särskilt beaktas hotade, sårbara och sällsynta arter. Småvatten och kärr anges t.ex. som särskilt skyddsvärda biotoper i SKSFS 2000:1. Flera kända lekvatten för lökgroda finns nära eller i omedelbar anslutning till åker. Om sådan åker tas ur produktion bör det därför bevakas att omställning av åkern ej sker till ogynnsam miljö för arten.

Ny vägdragning är också en sådan verksamhet där det finns mycket starka skäl att noga beakta och redovisa effekter på lökrodans lekvatten och vandringsvägar samt hydrologin i området.

Allmänna rekommendationer för arbete i lökgrodeområden

Restaurering. Eventuella arbetsföretag i anslutning till småvatten skall utföras under höst och vinter, då risken för störningar på yngel och reproducerande vuxna är som minst. Om åtgärder utförs tidigt på vintersäsongen ökar sannolikheten för att vegetation skall hinna utvecklas till nästa växtsäsong. Dammrestaureringar och nyskapande av vatten bör påbörjas efter den 1 november och slutföras före den 1 mars. Eftersom lökgrodans yngel kan övervintra vissa år måste restaurering föregås av en kontroll att inte övervintrande yngel finns i vattnet.

Skogsmark. Omställning till skog i anslutning till lökgrodevatten bör ej tillåtas. I redan gjorda skogsplanteringar bör träden tas bort runt lekvatten, framförallt i söder, sydost och sydväst, inom ett avstånd på minst 50 m från vattnet. Korridorer, minst 25 m breda, bör röjas från vattnet till närmaste betesmark eller annan öppen mark.

Åkermark. Omföring av åkermark till permanent bete har troligen positiva effekter. Att dessutom anlägga vattensamlingar för kreatur i betesmarken förbättrar förutsättningarna för att lökgrodorna skall kolonisera området. Eftersom lökgrodan finns och jagar på marken under natten, så bör plöjning och harvning nattetid avrådas på åkrar inom 1 km från närmaste lökgrodelokal – sannolikt medför sådan nattkörning ökad dödlighet bland grodorna.

Betesmarker. Det är av stor betydelse att naturbetesmarkerna fortsätter hävdas, för att förhindra igenväxning. Även vatten i betesmarker bör betas för att förhindra igenväxning.

Principer för utsättning av lökgrodor

Återkolonisering av områden som tidigare haft lökgrodor bör i första hand ske genom naturlig spridning, vilken bör underlättas genom biotopförbättrande åtgärder. I fall med kraftiga populations-

nedgångar och kraftig isolering, eller om det långsiktiga målet med återetablering i områden där lökgrodan försvunnit inte kan nås på grund av dålig spridningsförmåga, kan åter- eller stödutsättningar tillstyrkas. Beslut om uppfödning och utplantering av lökgroda fattas av Länsstyrelsen. Ägg eller yngel för uppfödning bör endast tas vid lokaler på ett sådant sätt att lokalens reproduktion inte äventyras. Hellre än att ta hela äggsamlingar av honor så bör man ta en mindre del av äggen i äggsamlingar från flera honor. Tillstånd till utplantering bör ej ges förrän troliga orsaker till försvinnandet har åtgärdats. För fångst av djur krävs dispens från fridlysningsbestämmelserna enligt 1a § Artskyddsförordningen och NFS 1999:12. Utsättningar bör ej ske utanför områden med tidigare dokumenterad förekomst av lökgroda om inte goda skäl finns för detta.

Rotenonbehandling

I speciella fall kan rotenonbehandling tillåtas för att eliminera fisk i lökgrodevatten. Tillstånd ska sökas hos Länsstyrelsen för prövning i varje enskilt fall. Faktorer som ska vägas in är bl.a. skyddsvärdet av fiskbeståndet, risk för negativ påverkan på andra organismer, förväntad effekt på grodorna och alternativa sätt att eliminera oönskad fiskbestånd. Tillstånd ska ej ges till behandling av vatten i förbindelse med vattensystem. Vattenståndet bör sänkas så lågt som är tekniskt möjligt innan behandling, för att minska rotenonmängden och öka effektiviteten av åtgärden.

Behov av åtgärder

Lökgrodan har snabbt minskat i antal i Skåne, och miljön har på grund av bebyggelse och vägdragning förstörts för arten i stora delar av västra Skåne. Idag är det därför av största vikt att säkra alla kvarvarande leklokaler i områden som är lämpliga för lökgrodan och där försöka återskapa grupper av lekvatten. I väntan på bättre kunskap om orsaker till tillbakagång och habitatkrav krävs akuta åtgärder. Restaurering och nyskapande av lekvatten i anslutning till kända förekomster är prioriterat. På grund av lökgrodans kraftiga minskning behöver även stöduppfödning av juvenila grodor göras

för utplantering på utvalda lokaler. Det behöver om möjligt också undersökas hur överlevnaden hos unga/juvenila lökgrödor kan ökas genom t.ex. nya eller förbättrade vandringsvägar i landskapet samt skapande eller restaurering av livsmiljö för dem på viktiga platser. Restaurering och nyskapande av vatten har lett till ökande lökgrodepopulationer i Danmark. Vidare är det troligen nödvändigt att skapa ytterligare lämpliga vatten och introducera lökgröda i östra Skåne (t.ex. Ravlundafältet) som kompensation för de nu mindre lämpliga områdena med små och minskande lökgrodeförekomster i väster.

Information

För att undvika att negativa åtgärder sker för lökgrödor skall samtliga markägare (och arrendatorer) informeras om småvattnens värden och grodornas miljökrav. Dessutom bör fritidsfiskare och allmänhet på samma sätt informeras för att förhindra fisk- och kräftutplantningar och andra negativa åtgärder för groddjuren.

Betesmarker

För de lökgrodelokaler som ligger i betesmark är kontinuerlig uppföljning av beteskontinuiteten nödvändig. Fortsatt stöd till betesdriften åt markägare är nödvändig. Effekterna av ändringen i stödform (från NOLA/LOLA till EUs miljöstöd till jordbruket) indikerar att varje omläggning av stödssystem kan medföra att vissa marker förlorar stöd och därmed betesdriften.

Täktområden

Då lökgrodan föredrar sandiga områden finns den ofta i och i anslutning till täkter – detsamma gäller t.ex. stinkpadda ("strandpadda" *Bufo calamita*; hotklassificerad som starkt hotad) och grönfläckig padda (*B. viridis*; akut hotad). Detta ställer höga krav på täktverksamheten och att efterbehandlingen av täkterna tar hänsyn till groddjuren. Vid efterbehandling bör småvatten med flacka stränder lämnas, fiskutplantering förhindras och stora delar lämnas som gräs- eller sandytor. Genomgången av gamla täkter i Skåne bör fortsätta och objekt med lämpliga vatten och omgivande miljöer för lökgröda bör övervägas som eventuella introduktionslokaler för arten.

Kommunalt naturvårdsarbete

Ansvar för lokalt naturvårdsarbete har mer och mer flyttats över på kommunerna. För ett effektivt kommunalt naturvårds- och planeringsarbete krävs information om kända förekomster av rödlistade arter.

Restaureringar av på olika sätt förstörda småvatten kan vara lämpliga att genomföra inom ramen för det kommunala naturvårds-, Agenda 21- och miljömålsarbetet.

Restaurering och nyskapande av vatten

Praktiska åtgärder skall prioriteras enligt följande:

1. Befintliga lekvatten och terrestra miljöer skall bevaras och vid behov skötas/hävdas.
2. Av människan försämrade lekvatten och terrestra miljöer bör restaureras. Områdets hydrologiska förutsättningar skall nyttjas för att få naturliga småvatten.
3. Nyskapande av lekvatten och terrestra miljöer på lämpliga ställen.

Vid åtgärder för att förbättra vattentillgången, såsom uppdämning och urgrävning, skall hänsyn tas för att bibehålla en kontinuitet i vattenvegetationen, t.ex. genom att lämna vissa delar orörda.

Restaureringsåtgärder skall i första hand inriktas på att öka antalet lekvatten i anslutning till kända lökgrodeförekomster. I ett andra steg är restaureringar i områden där lökgrodan försvunnit intressanta.

Nyskapande av lökgrodevatten bör ske där så behövs inom utbredningsområdet, samt bör övervägas i lämpliga områden i östra Skåne som kompensation för de försämrade områdena i väster. Åtgärder skall i första hand ske i områden med sandiga och lätta jordar, ej i områden med styva jordar.

Vid stöd till nyanläggning av våtmarker (enligt EUs miljöstöd till jordbruket) i lökgrodeområdet är det viktigt att dessa får grundområden med flacka stränder och att varken fisk eller kräftor planteras in.

Då småvatten restaureras eller skapas med naturvårdsmedel skall

avtal med markägaren tecknas som förhindrar framtida åtgärder som är negativa för groddjur.

Skyddade områden

Några av grupperna av lökgrodevatten bör få ett långsiktigt skydd genom reservatsbildning. Lämpliga områden är t.ex. Tryde, Allehem och Frihultsområdet. Se nedan under dessa områden.

Vid översyn av befintliga reservat skall groddjuren beaktas och möjligheter till utvidgningar för att inkludera lökgrodelokaler övervägas.

Skydd mot vägtrafik

Danska undersökningar (Hels 1999, Hels & Buchwald 2001) har visat att närliggande eller korsande vägar ökar dödligheten betydligt bland lökgrodor. Det är därför viktigt att möjligheter till att skapa grod-/faunatunnlar i viktiga lökgrodeområden utnyttjas.

Behov av ny kunskap

Artens habitatkrav är bara grovt kända och skillnader i antal spelande hannar och reproduktionsresultat mellan lekvatten kan ligga till grund för en analys av i vilka biotoper arten klarar sig bäst. Detta kan lämpligen noteras/skattas i samband med inventering och uppföljning. Önskvärt vore också mer kunskap om lökgrodornas miljökrav och vandringsvägar när de lever på land efter lektiden. Effekter av olika former av markanvändning (markbearbetning och eventuellt även användning av bekämpningsmedel) skulle behöva undersökas för att se om de kan kopplas samman med artens tillbakagång. En statistisk undersökning av miljöbetingelserna vid kända lökgrodelokaler där arten minskat eller försvunnit jämfört med lokaler där de klarat sig bra skulle kunna ge värdefull sådan information.

Genomförande:

Prioritering av åtgärder och resursbehov

Åtgärderna listas i prioriteringsordning och följs av en lokal- eller områdesvis förteckning under "Kritiska områden". Ansvarig aktör är markerad med fetstil.

1. Information

Alla berörda markägare och arrendatorer skall besökas av representanter för Länsstyrelsen och/eller kommun. Information skall ges om existerande värden, hur de bäst bevaras, samt vilken hänsyn som behöver tas till lökgrodan enligt bl.a. 8 kapitlet 1a § artskyddsförordningen (Länsstyrelsen i Skåne län, tillsammans med respektive kommun). Genomförs under år 2002–2003.

På grund av att lökgrodan är svår att inventera bör även vatten nära kända lökgrodevatten behandlas som möjliga lökgrodelokaler och skyddas mot negativa förändringar.

Samtliga berörda kommuner skall förses med uppgifter om lökgrodelokaler tillsammans med utbredningsuppgifter för övriga rödlistade amfibier, för att kunna ta hänsyn i det lokala planeringsarbetet. Uppgifterna skall överlämnas till naturvårdsansvarig instans i respektive kommun. Genomförs genom Länsstyrelsen i Skåne läns försorg. Nuvarande kontaktperson är Christer Persson. Genomförs senast 2003.

Naturvårdsverket kontakter Vägverket angående möjligheterna att Vägverket bygger grod-/faunatunnlar på utsatta ställen i lökgrodområden. Naturvårdsverket tar inom ramen för åtgärdsprogrammet för lövgroda under år 2002 även fram en informationsbroschyr om fiskfria småvatten. Den är tänkt att spridas till markägare, fritidsfiskare m.fl. och delas lämpligen ut tillsammans med information om biotopskyddet. Genomförs under år 2002–2003.

2. Skyddade områden

I bestämmelser för respektive naturreservat och andra skyddade områden bör groddjur särskilt beaktas. Vid översyn bör skötselplan

och gränsdragning ses över med hänsyn till groddjur. Områdena Tryde och Allehem (Tomelilla kommun) bör säkras som naturreservat (Länsstyrelsen i Skåne län). Genomförs med medel från Naturvårdsverket senast under år 2002. Länsstyrelsen bör i samarbete med Naturskyddsföreningen i Färs och berörd markägare också undersöka hur Frihultsområdet, med ca 20 lekvatten för lökgröda idag, bäst kan skötas och eventuellt skyddas (naturvårdsavtal eller reservatsbildning) så att lökgröde- och lövgrödepopulationerna i området kan bevaras.

Vid avgränsning av föreslagna men ej helt skyddade objekt enligt Natura 2000 i Skåne län bör grodbiotoper särskilt beaktas.

3. Restaurerade vatten

Det är av stor vikt att kontrakt tecknas mellan någon naturvårdsorganisation (lämpligen uppdragsgivaren) och markägaren för respektive restaurerat eller nygrävt vatten, så att vattnen bibehålls även vid ägarbyten. Detta har t.ex. varit praxis vid restaureringar och nygrävningar i Danmark. Med ledning av inventeringarna 1998–1999 och uppföljningsobservationer bedömer Länsstyrelsen i Skåne län i samråd med andra aktörer var restaurering och nyskapande av vatten behövs (se punkterna 5, 6 och "Kritiska områden").

4. Stöduppfödning

Parallellt med nyskapande och restaurering av lökgrodemiljöer, samt information till markägare och lantbrukare om nödvändig hänsyn till lökgrodan, så bör stöduppfödning av lökgrödor ske 2002–2003 för utsättning på lämpliga lokaler där lökgrödebestånden idag är för små eller har försvunnit. Orsaken till populationsminskningen/försvinnandet ska ha åtgärdats. På grund av miljöförsämringen med mer trafikerade vägar och bebyggelse i västra Skåne förordas även introduktion på lämpliga platser i östra Skåne, i närliggande områden öster och nordost om nuvarande utbredning. Ansvarig för stöduppfödning- och inplanteringsverksamheten är Länsstyrelsen i Skåne län i samarbete med Lars Håkansson.

5. Inventering och uppföljning

Det är av stor betydelse att effekterna av utförda åtgärds-, skötsel- och restaureringsarbeten fortlöpande följs upp och analyseras i samband med att ytterligare åtgärder planeras. Lokala inventeringar i delområden där uppföljning av artens situation är särskilt påkallad bör utföras vartannat år. Speciellt viktigt är att följa upp populationsutveckling där stödåtgärder vidtagits, för att kunna bedöma deras effekter.

Kostnaden för tre månaders inventering och resultatsammanställning för artens hela utbredning i Skåne år 2004 beräknas till 120 000 kr. Erhållna inventeringsresultat inrapporteras till ArtDatabanken, SLU av Länsstyrelsen i Skåne län.

6. Kommunala naturvårdsplaner

Senast år 2003 bör berörda kommuner (Kävlinge, Landskrona, Lomma, Lund, Malmö stad, Simrishamn, Sjöbo, Skurup, Staffanstorp, Svedala, Tomelilla, Trelleborg, Vellinge och Ystad) ha arbetat in hänsyn till groddjur i sina naturvårdsplaner och integrerat den med övrig planering.

7. Vägtrafik

På grund av den ökade dödligheten hos lökgrödor orsakad av vägtrafik bör Länsstyrelsen i Skåne län i samarbete med Vägverket verka för att grodtunnlar under vägar konstrueras på angelägna platser, kombinerat med ett lågt stängsel (15–20 cm) som hindrar grodorna att komma ut på vägen och slussar dem mot tunnlar. Kontakt tas under 2002 och åtgärderna genomförs snarast möjligt.

8. Betesmarker

Målet att bibehålla bete i naturbetesmarker bör kunna nås genom jordbrukets miljöstöd i kombination med information till markägare. Då miljöstödet är tidsbegränsat skall arbetet med att förlänga och följa upp stöd till betet prioriteras, så att kontinuiteten i hävden bibehålls. Detta sker genom Länsstyrelsen i Skåne läns försorg. Genomförs löpande fram till år 2004 utan tillförsel av särskilda medel och inom ramen för handläggningen av miljöstödet.

Kritiska områden

Nedan följer en genomgång av samtliga intressanta lökgrodeområden, med förslag till åtgärder. Nummer refererar till nummer i lökgrodeinventeringen 1993–1996.

Häljarp. Landskrona kommun har sökt och beviljats LIP-medel för Saxån och Braån. Även viss stöduppfoädnng planeras vid Häljarp och Munkebäck. Nyskapande av vatten lämpade för lökgrödan och andra biotopvårdande åtgärder planeras med LIP-medel vid Häljarp. Uppföljningen sker löpande genom bl.a. kommunens försorg.

Löddesborg. Möjliga vatten för restaurering (urgrävning och röjning) identifieras utifrån Kävlinge kommuns småvatteninventering. Ansökan om medel till restaurering görs av Kävlinge kommun. Kostnad för restaurering ca 20 000 kr/damm. Fyra märgelgravar har restaurerats av Länsstyrelsen 2001 (inkl. trädröjning) och ett nytt vatten har grävts. En märgelgrav (nr 4 enligt inventeringen) bör fördjupas något och trädröjas för att förhindra igenväxning. En av lokalerna (nr 5 enligt inventeringen) ligger i en betesmark.

Törringe. Granplanteringen i området har avvecklats och uppväxande löv vid dammen bör röjas och hållas efter med 5–10 års intervall. Svedala kommun tillsammans med Svedala Naturvårdsförening tar initiativ till åtgärder i samråd med markägaren och identifierar övriga möjliga amfibievatten utifrån småvatteninventeringen.

Skabersjö. Svedala kommun tillsammans med Svedala Naturvårdsförening identifierar övriga möjliga amfibievatten utifrån småvatteninventeringen.

Hyby Backar. Restaurering av lekvattnet (nr 14) för att undvika torka bör göras av Länsstyrelsen i Skåne län i samråd med Svedala kommun respektive Naturvårdsförening. Eliminering av fisk bör övervägas i flera vatten.

Revingefältet. Länsstyrelsen i Skåne län och Lunds kommun bör fortsätta diskussionen med militären om särskild hänsyn till groddjuren i området vad avser dikning och trafik med pansar nära dammarna, samt gemensamt följa upp åtgärderna. Länsstyrelsen har upplyst förvaltare och jakträttsinnehavare om kravet på tillstånd för fisk- och kräftutplantering och dess negativa effekter på groddjuren, och vidtar fortsättningsvis åtgärder mot eventuella illegala utplanteringar. Inplanterade kräftor och fisk i områdets baslokal (nr 8103 i Berglund [1998]) ska elimineras senast år 2003, helst redan 2002.

Vombs ängar. Länsstyrelsen i Skåne län verkar för att vattnet ej tillåts växa igen och att skuggande buskar och träd röjs vid behov. Ytterligare vatten som kan bli lämpliga lökgrodelokaler identifieras och restaureras vid behov.

Sövde. Länsstyrelsen i Skåne län i samarbete med Naturskyddsföreningen i Färs vidtalar markägaren för att avverka delar av gran- och lärkbeståndet och försöker få området betat. Eventuellt skapande av nya vatten bör övervägas. Vidare bör man diskutera minskning av antalet änder i vatten nr 19 med markägaren. Genomförs under 2002–2003.

Karups mosse. Länsstyrelsen i Skåne län bör överväga att denna lökgrodelokal inkluderas i Klingavälsåns naturreservat. Vattnet bör röjas med avseende på igenväxningsvass senast 2003.

Frihult. Ett mer varaktigt skydd med bibehållet bete (genom avtal eller naturreservat) är prioriterat för området, som även har fin miljö för lövgroda och som tidigare även hyst stinkpadda (strandpadda). Angelägna skötselåtgärder: Uppväxande skuggande träd bör hållas tillbaka vid rektangulära baslokalen (nr 20). Planterad barrskog bör fortsätta avverkas vid lokalerna 22, 26 och 29. Signalkräftförekomst i rektangulära baslokalen (nr 20) och i runda baslokalen (nr 27), behöver avlägsnas. Fisk i närliggande vatten ("Tvilningdammarna") bör tas bort. Genomförs av Länsstyrelsen i Skåne län i samarbete med markägaren senast år 2004.

O Vasenmossen. Markägaren ska informeras om lokalens värden och uppmanas att inte hålla tamgäss i vattnet (Länsstyrelsen i Skåne län).

Baldringe-Högestad. Fortsatt bete bör stödjas. Öppningar, i form av 50 m breda korridorer, bör göras i planteringen mellan Furuhusmossen och Högestads mosse. Utförs av Länsstyrelsen i Skåne län i samråd med markägaren senast år 2003.

Tryde. Ett av de bästa lökgrodeområdena idag. Länsstyrelsen i Skåne län planerar säkra området som lökgrodelokal senast år 2002 genom reservat. Två mindre vatten i området bör fördjupas något för att bli bra lekvatten. Täkt är avslutad i östra delen och har återställts på ett sätt som gynnar lökgroda. Tomelilla kommun tar hänsyn till lökgrodeförekomsten i den kommunala planeringen. I samarbete med Länsstyrelsen och Vägverket övervägs om stängsel och grodtunnlar behövs för att skydda lökgrodorna mot vägtrafiken. På sikt bör eftersträvas att också västra delen av området säkras som reservat.

Högaborg (SO Tomelilla flygplats). Reservat med restaurerade lökgrodevatten bildat nov. 2001. Beståndsutvecklingen för lökgroda och grönfläckig padda som introducerats där bör bevakas för uppföljning. Tomelilla kommun tar hänsyn till lökgrodelokalerna i sin planering.

Lunnarp. Fortsatt utfångst av signalkräfter i grustaget (nr 52) utföres av markägaren. Tillstånd för fortsatta kräftutplanteringar vid Kalvagården bör ej beviljas. Utvecklingen av bevattningsdammen (nr 53) bör bevakas. Ytterligare vatten bör restaureras eller nyskapas.

Allehem. Markägaren har informerats om värdena av Länsstyrelsen i Skåne län. Tre ytterligare vatten har skapats genom donation på 20000 kr från Uppsala Herpetologiska Förening. Pågående reservatsbildning bör fullföljas under 2002. Området hyser även lövgroda [hotklassificerad som Missgynnad (NT)] och långbensgroda [*Rana dalmatina*; hotklassificerad som Sårbar (VU); Gärdenfors (2000)].

Ekonomi

Kostnaderna för åtgärder i detta åtgärdsprogram, vilka ej belastar reservatsbildning och reservatsskötsel, beräknas till:

Informations-, koordinations- och uppföljnings- verksamhet inom åtgärdsprogrammet, motsvarande 4,5 heltidsmänader för tjänsteman vid Länsstyrelsen under 2002–2004	144 000 kr
Inventering år 2004	120 000 kr
Stöduppfoäning av lökrodor år 2002–2003	76 000 kr
Nygrävning eller restaurering av småvatten (ca 4–5 st per år 2002–2004)	240 000 kr
	<hr/>
Summa	580 000 kr

WWF är berett att inom sin bidragsverksamhet verka för att medel ges till restaurerings- eller inventeringsprojekt inom detta åtgärdsprogram.

Vidare är Vägverket berett att diskutera möjligheterna att genomföra särskilda åtgärder vid utsatta grodpassager över eller längs vägar.

Omprövning av åtgärdsprogrammet

Programmet omprövas senast år 2005 av Naturvårdsverket. Om behov uppstår kan programmet revideras tidigare.

Litteratur

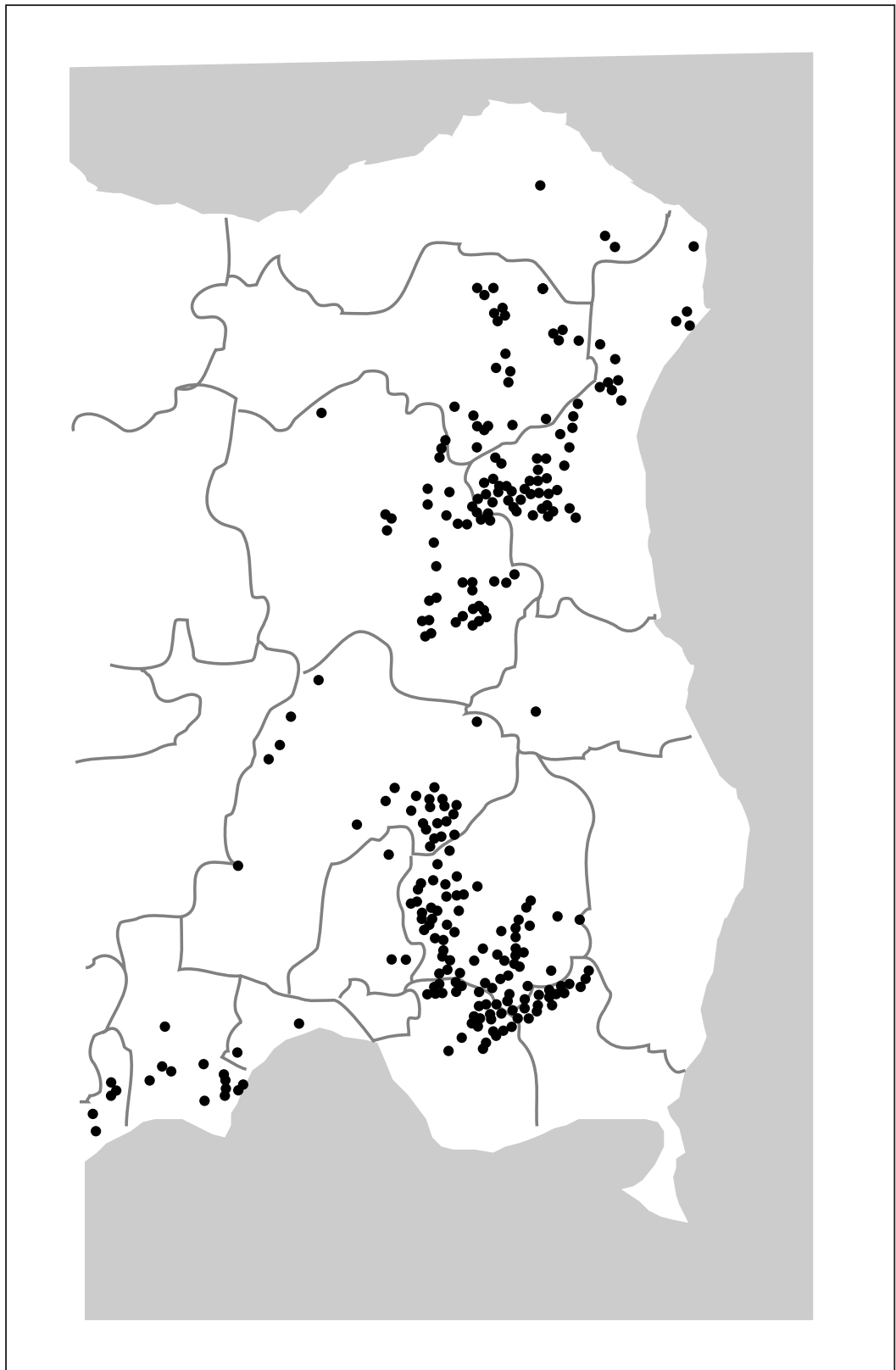
- Ahlén, I. & Tjernberg, M. 1996. Rödlistade ryggradsdjur i Sverige – Artfakta. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Ahlén, I., Andrén, C. & Nilson, G. 1995. Sveriges grodor, ödlor och ormar. ArtDatabanken och Naturskyddsföreningen, Uppsala.
- Axelsson, E., Nyström, P., Sidenmark, J. & Brönmark, C. 1997. Crayfish predation on amphibian eggs and larvae. *Amphibia-Reptilia* 18: 217–228.
- Berglund, B. 1975. Lökgrodans utbredning och status i Skåne. *Skånes Natur* 62: 104–109.
- Berglund, B. 1976. Inventering av Skånes sällsynta groddjur. Statens Naturvårdsverk PM 765.
- Berglund, B. 1993. Minst känd och mest hotad. Arter på fallrepet. Hotade växter och djur i Skåne. Del 1. *Skånes Natur årsbok* (1993) 80: 56–65.
- Berglund, B. 1998. Projekt lökgroda 1993–1996. Rapportserien Skåne i utveckling, Meddelande 98:9, Miljöenheten, Länsstyrelsen i Skåne län.
- Berglund, B. 1999. Projekt lökgroda 1998–1999. Opubl. rapport, Länsstyrelsen i Skåne län.
- Berglund, B. 2000. Uppföljande inventering av lökgroda i Lunds, Tomelilla och Ystads kommun under år 2000. Opubl. rapport, Länsstyrelsen i Skåne län.
- Cedhagen, T. & Nilson, G. 1991. Grod- och kräldjur i Norden. Fältbiologerna, Sollentuna.
- Corbett, K. 1989. Conservation of European reptiles and amphibians. Helm. Bromley, Kent, England.
- Ekologgruppen. 2000. Lökgrodan i västra Skåne 2000. Stencil. Ekologgruppen i Landskrona AB, Landskrona.
- Fahrig, L., Pedlar, J. H., Pope, S. E., Taylor, P. D. & Wegner, J. F. 1995. Effect of road traffic on amphibian density. *Biological Conservation* 73: 177–182.
- Gärdenfors, U. 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Hels, T. 1999. Effects of roads on amphibian populations. Vejanlägs effekter på lavmobile hvirveldyr. Doktorsavhandling, National Environmental Research Institute, Danmark. 80 sidor.
- Hels, T. & Buchwald, E. 2001. The effect of road kills on amphibian populations. *Biological Conservation* 99: 331–340.

- Kowalewski, L. 1974. Observations on the phenology and ecology of Amphibia in the region of Czestochowa. *Acta Zoologica Cracoviensia* 19: 391–459.
- Lardner, B. & Sidenmark, J. 1996. Utsättning av kräftor och fisk – ett hot mot amfibiepopulationer? En litteraturstudie. Lunds Universitet, 21 sidor.
- Munk Nielsen, S. och Dige, T. 1995. A one season study of the common spadefoot, *Pelobates fuscus*. *Memoranda Soc. Fauna Flora Fennica* 71: 106–108.
- Munk Nielsen, S. & Dige, T. 1995. Padder på Norddjursland – en undersökelse av lögfröens (*Pelobates fuscus*) og spidssnudet frös (*Rana arvalis*) biologi samt paddediversiteten i udvalgte vandhuller. Specialrapport, Aarhus Universitet.
- Naturvårdsverket. 1990. Hotade arter. Naturvårdsverket Informerar nr 9236–7.
- Naturvårdsverket. 1995. Aktionsplan för biologisk mångfald. Naturvårdsverket rapport 4463.
- Nyström, P., Brönmark, C., Birkedal, L. & Dahlberg, C. 2000. Inventering av lökgroda inom Sjöbo kommun 2000. Opubl. rapport, Ekologiska institutionen, Lunds universitet.
- Nöllert, A. 1990. Die Knoblauchkröte. Die Neue Brehm-Bücherei. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.
- Strijbosch, H. 1979. Habitat selection of amphibians during their aquatic phase. *Oikos* 33: 363–372.

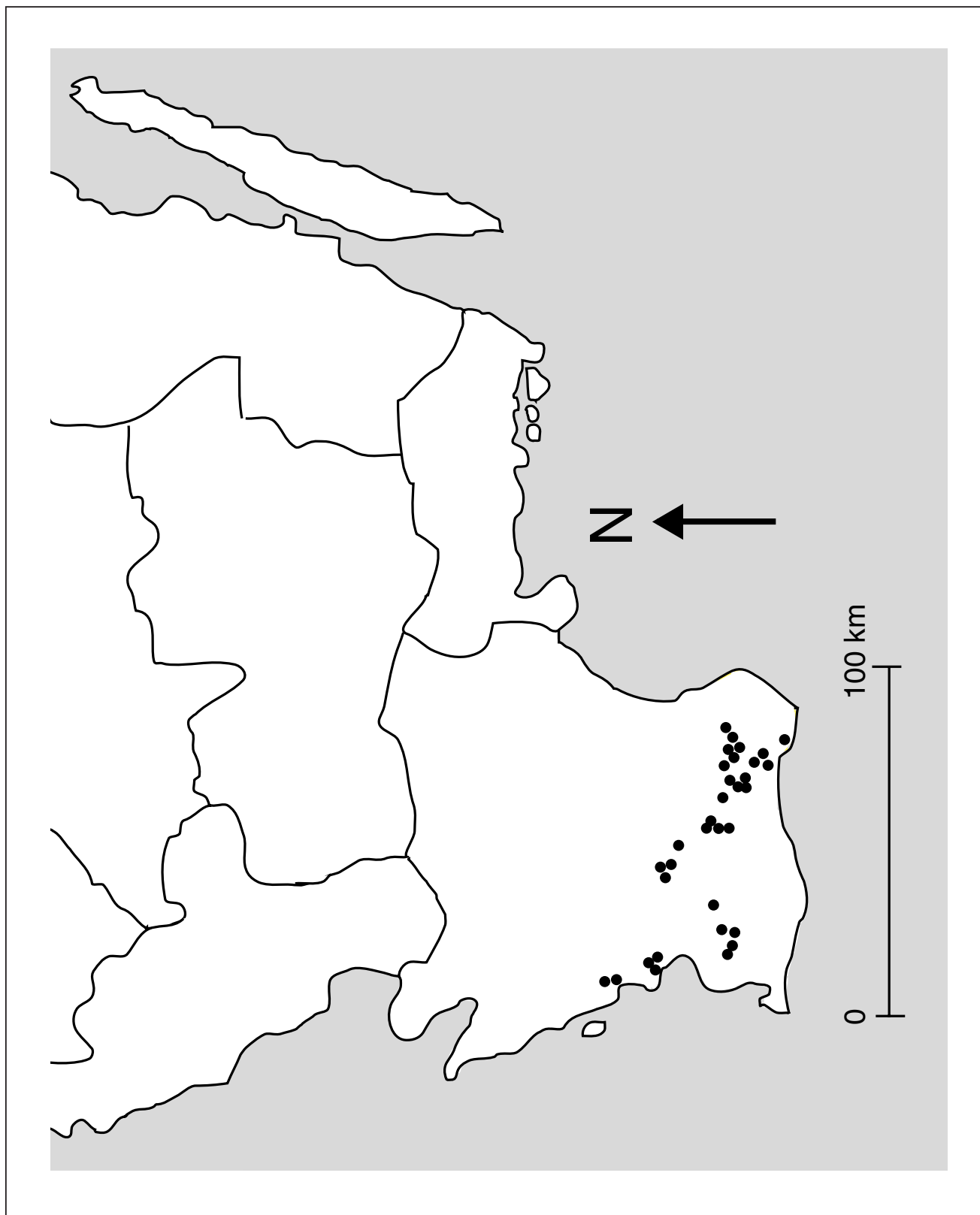
Bilagor

1. Karta över tidigare utbredning för lökgroda (*Pelobates fuscus*), perioden 1959–1996 (från Berglund 1998).
2. Aktuell utbredningskarta för 1998–1999 (inventeringar utförda av Boris Berglund, Jan Pröjts, Linda Birkedal och Christina Dahlberg).
3. PM om hur handläggning av ärenden rörande svenska groddjur kan ske.

Bilaga 1. Karta över tidigare utbredning för lökgroda (*Pelobates fuscus*), perioden 1959–1996 (från Berglund 1998).

Bilaga 2. Aktuell utbredningskarta för 1998–1999 (inventeringar utförda av Boris Berglund, Jan Pröjts, Linda Birkedal och Christina Dahlberg).

Bilaga 3

PM

om hur handläggning av ärenden rörande svenska groddjur kan ske

Bakgrund

Sedan den första januari 1999 gäller nya bestämmelser som påverkar rätten till bl.a. insamling, uppfödning, förvaring och förflyttning av vissa groddjur. I miljöbalken (1998:808) ges ramarna för dessa verksamheter. Artskyddsförordningen (1998:179), liksom de därtill hörande föreskrifterna (NFS 1999:7) och (SJVFS 1999:89), innehåller flera bestämmelser som reglerar verksamheterna mer i detalj. I en tillsynsvägledning från Naturvårdsverket beskrivs berörda bestämmelser närmare. För att underlätta ansökningarna och handläggningen av ärendena som berör groddjur har denna promemoria upprättats. Utformningen har skett i samråd med Jordbruksverket, Länsstyrelsen i Skåne län och WWF-Sverige genom Mats Forslund.

Insamling

Enligt Naturvårdsverkets föreskrifter 1999:12 är samtliga groddjursarter fridlysta i hela Sverige sedan i januari 2000. Fridlysningen omfattar de 13 arterna i tabell 1.

Tabell 1

Större vattensalamander (<i>Triturus cristatus</i>)	Klockgroda (<i>Bombina bombina</i>)
Mindre vattensalamander (<i>Triturus vulgaris</i>)	Lökgroda (<i>Pelobates fuscus</i>)
Vanlig groda (<i>Rana temporaria</i>)	Vanlig padda (<i>Bufo bufo</i>)
Åkergroda (<i>Rana arvalis</i>)	Stinkpadda (<i>Bufo calamita</i>)
Långbensgroda (<i>Rana dalmatina</i>)	Grönfläckig padda (<i>Bufo viridis</i>)
Gölgroda (<i>Rana lessonae</i>)	Lövgroda (<i>Hyla arborea</i>)
Ätlig groda (<i>Rana esculenta</i>)	

Enligt bestämmelserna är det förbjudet att döda, skada, fånga eller på annat sätt insamla vilt exemplar av dessa arter. Det är inte heller tillåtet att ta bort eller skada dessa arters ägg, rom, larver eller bon. Utan hinder av förbudet är det dock tillåtet att

i begränsad omfattning insamla och förvara ägg (rom) och larver (yngel) av vissa arter för studier av utvecklingen, men inte för kommersiella ändamål, nämligen mindre vattensalamander, vanlig groda, åkergroda och vanlig padda. Dessa arter får även tillfälligt infångas för studier men inte flyttas från platsen. I samtliga fall gäller att djuren skall sättas tillbaka där de fångades.

Länsstyrelsen och Naturvårdsverket får i särskilda fall medge dispens från förbudet, om det inte finns något annat tillfredsställande alternativ och den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt.

Förvaring och uppfödning

Förvaring och uppfödning regleras i 7§ artskyddsförordningen (1998:179) och i föreskrifterna (NFS 1999:7) och (SJVFS 1999:89). Dessutom finns regler i djurskyddslagstiftningen som reglerar hållandet av djuren (se nedan). För groddjuren gäller artskyddsförordningen de arter som anges i bilagan till förordningen, dvs. arter som omfattas av EGs habitatdirektiv (92/43/EEG), bilaga 2. De berörda arterna visas i tabell 2.

I 7§ artskyddsförordningen finns ett förbud mot att hålla levande exemplar av dessa arter i fångenskap. I 8§ ges undantag från detta förbud, bl.a. om det kan visas att exemplaren och deras föräldrar är odlade eller att exemplaren har samlats in från naturen på ett lagligt sätt före den 1 januari 1999. Undantagsreglerna är generella och några tillstånd behövs ej för förvaring av exemplar som uppfyller dessa krav. Vid kontroll från länsstyrelse eller polis skall det dock på ett övertygande sätt visas att villkoren uppfylls.

För att undanröja tveksamheter om lagligheten i verksamheten, är det lämp-

Tabell 2

Större vattensalamander (*Triturus cristatus*)

Klockgroda (*Bombina bombina*)

Långbensgroda (*Rana dalmatina*)

Gölgroda (*Rana lessonae*)

Lökgroda (*Pelobates fuscus*)

Stinkpadda (*Bufo calamita*)

Grönfläckig padda (*Bufo viridis*)

Lövgroda (*Hyla arborea*)

Åkergroda (*Rana arvalis*)

ligt att söka undantag från de förbud som finns om förvaring och uppfödning av groddjur, även om hanteringen skulle falla inom de generella undantag som artskyddsförordningen anger. Ansökan om undantag söks från Jordbruksverket med stöd av 12§ artskyddsförordningen. Där anges att undantag kan beviljas i det enskilda fallet för natur- eller forskningsändamål eller för undervisning, förutsatt att det inte finns någon annan tillfredsställande lösning och om hanteringen inte kommer att påverka artens eller andra vilt levande arters överlevnad i områden där dessa naturligt förekommer.

Utsättning i naturen

Det finns ännu inga generella förbud mot att sätta ut exemplar av groddjur i naturen. Ett bemyndigande att införa ett sådant förbud i artskyddsförordningen återfinns i miljöbalkens 8 kap. 3§. Detta bemyndigandet har dock hittills ej utnyttjats av regeringen.

För utsättning av groddjur i områden som skyddas med stöd av miljöbalkens bestämmelser om skydd av områden enligt 7 kapitlet kan tillstånd beroende på föreskrifterna för naturvårdsobjektet erfordras. Av flera skäl är det olämpligt att olika groddjur sätts ut okontrollerat i naturen. Det är därför lämpligt att förena tillstånd till insamling som ges av Naturvårdsverket eller länsstyrelse med villkor om att utsättning inte får ske utan berörd länsstyrelses godkännande.

Införsel från land utanför EU och andra EU-länder

Ett generellt förbud mot att från länder utanför EU föra in levande exemplar av arter som anges i tabell 2 finns i 3§ artskyddsförordningen. Undantag från förbudet kan enligt 12§ förordningen sökas från Jordbruksverket för forsknings- eller uppfödningprojekt. När djuren inkommit i landet gäller det förvaringsförbud som redovisats ovan. Även för CITES-listade arter krävs importtillstånd från Jordbruksverket. Införsel av andra arter av groddjur är tillåten under förutsättning att arten inte kan orsaka skada på inhemska flora och fauna, att de aktuella djuren är uppfödda i fångenskap, samt att importören är registrerad hos Jordbruksverket om importen gäller fler än enstaka djur. Vid planerad införsel av groddjur från eller utförsel till andra länder bör av olika skäl alltid Jordbruksverket kontaktas för information om vilka regler som gäller, även från veterinär synpunkt och för transporten.

Djurskyddsbestämmelser

Regler för att få förvara levande djur återfinns i de föreskrifter som utfärdas av Jordbruksverket (SJVFS 1997:61) samt tillhörande Allmänna Råd 1997:1.

Områdesskydd

Enligt 5§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken (1998:1252) skall småvatten och våtmarker i jordbruksmark av högst en hektar utgöra biotopskydds-områden. Därmed är många av groddjurens livsmiljöer skyddade från verksamheter som skadar naturmiljön. Flera områden som skyddats i form av naturreservatsbildning hyser förekomst av hotade groddjursarter och har bestämmelser som gynnar dessa arter.

Ansökningar om tillstånd

Av praktiska skäl bör en ansökan som berör insamling eller utsättning av groddjur samtidigt även innehålla ansökan om ev. tillstånd att beträda område som belagts med tillträdesförbud (t.ex. inom naturreservat eller fågelskyddsområde).

Ansökan som enbart avser tillstånd att förvara eller föda upp eller föra in groddjur från tredje land skall ställas till Jordbruksverket, 551 82 Jönköping.

Ansökan som avser att samla in en groddjursart (jfr tabell 1) skall ställas till berörd länsstyrelse. Detta gäller inte de groddjursarter och livsstadier som omfattas av de generella undantagen.

Ansökan som avser dispens från bestämmelser om tillträdesförbud (främst inom naturreservat och fågelskyddsområde) skall ställas till berörd länsstyrelse. Biotopförbättrande åtgärder t.ex. genom grävningar eller schaktningar kan kräva samråd med länsstyrelsen enligt bestämmelserna i 12 kap. 6§ miljöbalken. Anläggningar eller grävningar i vattenområden kan i vissa fall även kräva tillstånd av miljödomstol.

Ansökan skall innehålla uppgifter om sökandens namn, adress och telefonnummer samt övriga personer som avser att delta i tillståndspliktig verksamhet. För att underlätta för beslutande myndighet att bedöma angelägenheten i den begärda dispensen bör verksamheten kunna styrkas genom en plan. Planen bör visa syftet med verksamheten, i vems regi verksamheten bedrivs och gärna hur projektet finansieras.

Plats för insamling och utsättning av djuren skall redovisas liksom skäl till varför platsen valts. Uppgift om att markägarens tillstånd till sådana åtgärder inhämtats för viss tid skall lämnas, liksom hans/hennes tillstånd till ev. biotopförbättrande åtgärder.

Av ansökan skall framgå hur uppföljning och redovisning av resultat från verksamheten avses ske.

Hur länsstyrelsen kan handlägga ansökningar

Enligt miljöbalken skall dispens från fridlysningsbestämmelserna tillämpas restriktivt. Endast i särskilda fall får beslutande myndighet medge dispens från skyddsbestämmelserna, om det inte finns något annat tillfredsställande

alternativ och den berörda populationens fortbestånd inte påverkas negativt av dispensen (1a§ Artskyddsförordningen).

Ansökan till länsstyrelse som även innehåller ansökan vilken faller under Jordbruksverkets ansvarsområde enligt ovan bör vidarebefordras till Jordbruksverket, varvid länsstyrelsens inställning till ansökan skall framgå.

Det är lämpligt att förena tillstånd till insamling och/eller uppfödning av groddjur med villkor om att länsstyrelsens samtycke till utsättning skall inhämtas av sökanden.

Lämnat tillstånd bör förenas med krav på hur och när redovisning av resultaten skall ske. När ett projekt som berör hotade groddjur avslutas bör redovisning av slutresultatet ske till Naturvårdsverket och länsstyrelsen. I det fall projektet även innefattar uppfödning eller införsel från land utanför EU bör även Jordbruksverket informeras om resultatet.

Om redovisning ej sker enligt uppsatta villkor kan detta enligt 16 kap. 6§ miljöbalken utgöra skäl till att neka sökanden nytt tillstånd.

Jordbruksverkets handläggning av ansökningar

I likhet med vad ovan sägs om Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas riktlinjer för handläggning skall dispens medges endast i undantagsfall och då någon annan tillfredsställande lösning inte finns och om hanteringen inte kommer att påverka artens eller andra vilt levande arters överlevnad i områden där dessa förekommer naturligt. Undantag kommer att beslutas i varje enskilt fall efter samråd med Naturvårdsverket för naturvårds-, forsknings- eller undervisningsändamål. Har undantag givits för import, export eller reexport innebär detta ett motsvarande undantag från förvaringsförbudet. Om det behövs kommer i beslutet för undantag anges de villkor som är nödvändiga för identifiering, skötsel och förvaring av djur eller dess avkomma samt de eventuella övriga villkor som behövs för att en förvaring inte skall innebära ett hot mot vilt levande djur- och växtarter. De aktuella djurskyddsbestämmelserna finns redovisade under rubrik Djurskyddsbestämmelser ovan. Om redovisning av resultat skall följas vad som nämnts ovan.

Ytterligare information

Information om gällande bestämmelser kan erhållas från Naturvårdsverket (08-698 10 00), från Jordbruksverket (036-15 50 00) eller från Projekt *Handel med hotade arter* (hemsida <http://www.algonet.se/~fogelvak>).

Torsten Larsson
Naturvårdsverket
Januari 2002

Åtgärdsprogram framtagna för bevarande av
hotade arter och miljöer

Species or habitats subject to Action Plans

1. Sandstäpp	<i>Xeric sand calcareous grasslands</i>
2. Småsvalting	<i>Alisma wahlenbergii</i>
3. Pilgrimsfalk	<i>Falco peregrinus</i>
4. Flodkräfta	<i>Astacus astacus</i>
5. Mal	<i>Silurus glanis</i>
6. Grönling	<i>Barbatula barbatula</i>
7. Sandkrypare	<i>Gobio gobio</i>
8. Vårlekande siklöja	<i>Coregonus trybomi</i>
9. Nissöga	<i>Cobites taenia</i>
10. Flodpärlmussla	<i>Margaritifera margaritifera</i>
11. Därgräsfjäril	<i>Lopinga achine</i>
12. Fjällräv	<i>Alopex lagopus</i>
13. Fältnocka	<i>Tephroseris integrifolia</i>
14. Storskallelöja	<i>Coregonus peled</i>
15. Stinkpadda (strandpadda)	<i>Bufo calamita</i>
16. Klockgroda	<i>Bombina bombina</i>
17. Grönfläckig padda	<i>Bufo viridis</i>
18. Gölgroda	<i>Rana lessonae</i>
19. Läderbagge	<i>Osmoderma eremita</i>
20. Björn	<i>Ursus arctos</i>
21. Järv	<i>Gulo gulo</i>
22. Lodjur	<i>Lynx lynx</i>
23. Varg	<i>Canis lupus</i>
24. Lövgroda	<i>Hyla arborea</i>
25. Fältpiplärka	<i>Anthus campestris</i>
26. Lökgroda	<i>Pelobates fuscus</i>